

УДК 339. 732

МЕТОДИ ВРЕГУЛЮВАННЯ БОРГОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В СВІТОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Тюпа Д. І. викладач кафедри міжнародної економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності Харківського національного економічного університету.

Тюпа Д. І. Методи врегулювання боргових зобов'язань в світовому господарстві.

В статті розглядаються основні підходи та методи управління зовнішніми зобов'язаннями країни. Висвітлюються основні проблеми пов'язані з погашенням й реструктуризацією зовнішнього боргу та шляхи їх оптимізації. Виділяються методи конверсії боргу у нові активи та його формалізація. Особливо гостро постає питання регулювання зовнішніми борговими зобов'язаннями для України, в умовах посткризової трансформації економіки в цілому. Єдиний підхід щодо вирішення даної ситуації не є виправданим, тому для українського уряду безальтернативним є формування власного ефективного механізму регулювання зовнішнім боргом. Зовнішній борг складається із зобов'язань перед нерезидентами, які виникають внаслідок міжнародних позик або продажу фінансових активів за кордон. Притік зовнішніх приватних та державних фінансових ресурсів, який створює боргові зобов'язання перед нерезидентами, призводить до зростання зовнішнього боргу країни. Зовнішні позики дозволяють країні інвестувати і споживати більше, ніж виробляє її економіка. Можливість позичати зовнішні ресурси означає, що економічні агенти (фірми, уряди) країн, де існує дефіцит капіталу, можуть залучати заощадження тих країн, де є надлишок капіталу і ринкова процентна ставка нижча. Створення відповідних важелів та інститутів регулювання дозволить нашій державі забезпечити сталий економічний розвиток та вийти на відповідний рівень розвитку економіко – бізнесової сфери. Врівноважена та домовлена кооперація відповідних фінансових інституцій забезпечуватиме раціональне регулювання борговими зобов'язаннями країни та підніме її зовнішній фінансовий рейтинг.

Tupa D. Methods debt crisis in the world economy.

This paper reviews the main approaches and methods of external debt of the country. Highlights the main issues related to the restructuring and repayment of debt and how to optimize them. There are the methods of conversion of debt into new assets and its formalization. Particularly acute regulatory issues external debt for Ukraine in the post-crisis transformation of the economy. One approach to address this situation is not justified because the Ukrainian government is to form their own uncontested effective mechanism for regulation of foreign debt. External debt consists of liabilities to non-residents arising from international loans and sales of financial assets abroad. The influx of foreign private and public financial resources , which creates a debt to non-residents , leading to an increase in external debt. Foreign borrowing allows a country to invest and consume more than it produces its economy . Ability to borrow external resources means that economic agents (firms , governments) of countries where there is a shortage of capital may involve savings in countries where there is a surplus of capital and the market interest rate nyzhcha.Stvorennya appropriate instruments and institutions of regulation will allow our country to ensure sustainable economic development and enter the appropriate level of economic development - business sphere. Repayment and servicing of the public debt of Ukraine provide the Ministry of Finance of Ukraine, the State Treasury of Ukraine, National Bank of Ukraine, UkrEXIMBank as agent bank and the government authorized banks of Ukraine. Reasonable and agreed cooperation of relevant financial institutions will ensure efficient regulation of the country's debt and raise its external financial rating.

Тюпа Д. И. Методы урегулирования долговых обязательств в мировом хозяйстве.

В статье рассматриваются основные подходы и методы управления внешним обязательствам страны. Освещаются основные проблемы связанные с погашением и реструктуризацией внешнего долга и пути их оптимизации. Выделяются методы конверсии долга в новые активы и их формализация. Особенно остро стоит вопрос регулирования внешними долговыми обязательствам для Украины, в условиях посткризисной трансформации экономики в целом. Единственный подход к решению данной ситуации не является оправданным, поэтому для украинского правительства безальтернативным является формирование собственного эффективного механизма регулирования внешнему долгу. Внешний долг состоит из обязательств перед нерезидентами, возникающие вследствие международных займов или продажи финансовых активов за рубеж. Приток внешних частных и государственных финансовых ресурсов, который создает долговые обязательства перед нерезидентами, приводит к росту внешнего долга страны. Внешние займы позволяют стране инвестировать и потреблять больше, чем производит ее экономика. Возможность занимать внешние ресурсы означает, что экономические агенты (фирмы, правительства) стран, где существует дефицит капитала, могут привлекать сбережения тех стран, где есть избыток капитала и рыночная процентная ставка ниже. Створення соответствующих рычагов и институтов регулирования позволит нашему государству устойчивое экономическое развитие и выйти на соответствующий уровень развития экономико - бизнес сферы. Уравновешенная кооперация соответствующих финансовых институтов обеспечит рациональное регулирование долговыми обязательствами страны и поднимет ее внешний финансовый рейтинг.

Постановка проблеми. Проблеми врегулювання боргових зобов'язань у світовому господарстві є особливо актуальною в умовах інтенсифікації глобальної фінансової кризи. Особливо важливою дана проблема є для України, яка має оптимізувати дії та заходи щодо погашення власного зовнішнього боргу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам формування та реструктуризації зовнішнього боргу присвячено ряд праць таких вчених – економістів, а саме: О. Барановського, А. Гальчинського, В. Геєця, О. Гаврилюка, Н. Гончарової, О. Іваницької, Б. Кваснюка, Г. Климка, В. Козюка, В. Кудряшова, С. Корабліна, І. Луніної, З. Луцишин, І. Лютого, Ю. Макогона, С. Мочерного, С. Науменкової, В. Новицького, В. Опаріна, Ю. Пахомова, Н. Рязанової, А. Румянцева, А. Філіпенка, В. Шевчука, А. Чухна та інших.

Мета статті. Метою статті є теоретичне обґрунтування практичних підходів управління борговими зобов'язаннями в світовому господарстві.

Існує ціла низка проблем, що виникають у процесі регулювання боргів. Суверенна держава може змінювати свої закони в односторонньому порядку, користуватися імунітетом щодо громадянських позовів. На практиці немає механізму, який визначає неспроможність держави. Виконання рішень або постанов стосовно держави часто є неможливим. У деяких країнах заборонено, щоб державні установи та контракти, які вони укладають, перебували під юрисдикцією іноземних судів[1].

Документація кредитів суверенних позичальників схожа на документацію комерційних кредитів. Офіційні кредити та кредити, гарантовані урядом, повинна сплачувати держава, за інші кредити держава не несе відповідальності. Правову основу кредиту — повноваження на отримання кредиту — викладено в конституції, у парламентському акті. На практиці більшість угод має стандарту форму, іншими словами, положення та умови угоди визначені раніше, і позичальнику вельми рідко вдається висловити свою думку щодо змісту цієї угоди.

З усвідомленням цієї думки в 1990-ті роки було розроблено цілу низку схем такої реструктуризації. Основними шляхами конвертації проблемних боргових зобов'язань є такі: списання боргу, викуп боргу, сек'юритизація, конверсія боргу.

Списання боргу застосовується лише в крайньому випадку. Такий випадок виникає лише тоді, коли іноземні зобов'язання перевищують платоспроможність певної країни. У такій ситуації держава-позичальник змушена відволікати частину власного ВВП, необхідного для національного господарського розвитку, на погашення зовнішньої заборгованості, яка, по суті, стає додатковим податком на громадян даної країни. Така ситуація не стимулює економічного зростання, і додатковий «борговий навіс» знижує доходи громадян і гальмує національні інвестиції.

Виникнення боргової кризи зумовлюється низкою факторів: слабкою законодавчою та нормативною базою; неоптимальною структурою управління державним боргом; неузгодженістю фіскальної та монетарної політики; неузгодженістю фіскальної політики в частині регулювання бюджетного дефіциту та політики управління державним боргом; неефективним аналізом використання залучених з зовнішніх джерел коштів тощо.

При аналізі проблеми боргової кризи необхідно розрізняти види боргових зобов'язань, за якими країна виявляється неспроможною платити. Як правило, виділяють наступні: банківські позики; облігації, номіновані в національній валюті; облігації, номіновані в іноземній валюті; борги перед міжнародними фінансовими організаціями; двосторонні угоди в рамках Паризького клубу кредиторів [2].

Відповідно і дефолти можуть бути оголошені за одним із видів боргових зобов'язань. Дефолти за облігаціями, номінованими в іноземній валюті, оголошуються досить часто і у значних обсягах, починаючи з XIX ст. Лише в перші десятиріччя після Другої світової війни загальний обсяг невиконаних суверенних зобов'язань дещо знизився у зв'язку з тим, що випуск облігацій за кордоном був вкрай ускладненим. Найбільш поширеними випадками оголошення дефолту за своїми зобов'язаннями є наступні: виплати за облігаціями, випущеними суверенним позичальником і номінованими в національній або іноземній валюті, не були здійснені у повній відповідності до оригінального (або раніше реструктуризованого) розкладу, або запропоновані варіанти обміну цим зобов'язанням на нові містили менш вигідні для кредитора умови порівняно з попередніми домовленостями; Центральний Банк здійснив обмін старої національної валюти на нову національну валюту із втратою номінальної вартості; виплати за банківськими позиками не були здійснені повністю у відповідності до оригінального (або раніше реструктуризованого) розкладу, або реструктуризація номінальної вартості кредита і/або процентів по ньому була примусовою для кредиторів [3].

Слід зазначити, що дефолт вважається оголошенням навіть у тих випадках, коли під впливом змінених законодавчих або регулятивних вимог банки-кредитори «добровільно» погоджуються на реструктуризацію.

В цілому можна стверджувати, що дефолти стали невід'ємною частиною сучасної системи міжнародних кредитних відносин, що спонукало світову спільноту до пошуків можливих шляхів розв'язання цієї проблеми. Ряд пропозицій, висунутих в світовій економічній літературі, таких як ініціатива Бейкера, передбачали продовження фінансування боргу без будь-якого прощення або зміни існуючих умов кредиту. Розробка інших варіантів, зокрема план Брейді, виходили з необхідності прощення більшої частини боргів з тим, щоб поновити умови для нормального функціонування економіки країни-позичальника і тим самим збільшити вірогідність повернення частини кредитних коштів, що залишились. Між цими крайніми полюсами знаходяться різні пропозиції, що передбачають корегування відносин між позичальником і кредитором за допомогою різних методів і механізмів.

У загальному розумінні реструктуризація боргу завжди означає його конверсію в нові активи. Склалося декілька типів конверсії: конверсія боргових зобов'язань в нові зобов'язання тривалішого терміну або в інші активи – прямі інвестиції, інвестиції у великі

економічні і соціальні проекти, товарні постачання і інші активи. Такі операції прийнято визначати останнім часом загальною назвою свопів.

Для забезпечення конверсії боргів нині застосовуються різноманітні свопи. Сюди відносяться: конверсія боргових зобов'язань у власність країни-боржника – (debt – for – equity swap); конверсія банківських кредитів в нові кредити або одних облігаційних позик в інші, зазвичай тривалішого терміну – (debt – for – debt swap); конверсія прострочених відсотків в облігації – своп з капіталізацією відсотків – capitalization; тип конверсії боргу, що з'явився порівняно недавно, на інвестиції у відновлення довкілля – (debt – for – nature swaps); конверсія боргу (комерційним банкам) в інвестиції для розвитку країни-боржника, наприклад, в її охорону здоров'я, освіти, соціальні програми, програми розвитку бізнесу, особливо малого бізнесу, і інші подібні напрями – (debt – for – development swaps).

З приводу реструктуризації офіційної заборгованості Паризький клуб виробив певні правила, які дотримуються досягши угоди з країнами-боржниками. Паризький клуб проводить реструктуризацію тільки міжурядових позик і кредитів, а також гарантованих урядами приватних експортних кредитів. Реструктуризація заборгованості відбувається за результатами переговорів, які проводять з боржником усі члени Паризького клубу. Після проведення переговорів боржники і кредитори підписують Узгоджений протокол (Agreed minute) по реструктуризації заборгованості, що містить ряд обов'язкових положень.

Загроза виникнення боргової кризи в Україні вимагає від органів управління державним боргом проведення ряду превентивних заходів.

По-перше, з метою підвищення ефективності державної економічної політики необхідно запровадити систему індикаторів попередження негативних та несприятливих подій для економіки держави. Також необхідно розвивати можливості Уряду проводити активні операції з борговими зобов'язаннями держави, що не тільки підвищать ефективність управління державним боргом, а й забезпечить економічну та фінансову безпеку.

По-друге, одним із стратегічних напрямів урядової політики має бути щонайшвидше отримання міжнародного кредитного рейтингу інвестиційної категорії, що надасть можливість не тільки отримувати досить дешеві фінансові ресурси для фінансування перспективних напрямів державної політики, а й дозволить підвищити кредитні рейтинги вітчизняних суб'єктів господарювання. Тільки в цьому випадку можна очікувати збільшення інвестицій в галузі вітчизняного господарства, що створить кумулятивний ефект для економіки всієї країни. Зміцнення боргового суверенітету України, підвищення її кредитного рейтингу і міжнародної репутації можна досягнути шляхом активізації менеджменту боргового процесу.

По-третє, підвищенню рівня боргової безпеки держави в інституційному та фінансовому аспектах повинні сприяти: удосконалення законодавчого забезпечення формування внутрішньої та зовнішньої заборгованості: прийняття відповідних законодавчих та нормативних актів, зокрема Закону України «Про державний борг»; визначення оптимального співвідношення між зовнішнім та внутрішнім боргом, яке б відповідало поточній економічній ситуації та стратегічним інтересам України; удосконалення процедури визначення ліміту державного боргу на поточний рік, шляхом введення додаткових індикаторів боргового навантаження; визначення допустимих меж використання бюджетних надходжень для обслуговування державного боргу; здійснення контролю та постійного моніторингу потоків грошових коштів, та в разі можливості перевищення в певні періоди граничних показників проводити політику попередження негативних явищ; розробка та реалізація стратегії управління державним боргом, що дозволить перейти від практики «латання бюджетних дірок», до дійсно цілеспрямованої політики в сфері управління державним боргом[4].

Висновок. Тільки застосування ефективної стратегії управління державним боргом сприятиме ефективному використанню запозичень та створить необхідні умови для оптимізації боргового навантаження.

Список використаних джерел

1. Жуков Е.Ф., Капаева Т.И., Литвиненко Л.Т. Міжнародні економічні відносини. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007. – 240.
2. Кіреєв О.П. Міжнародна економіка. – М.: Міжнародні відносини, 2009. – 416с.
3. Богдан Т.П. Управління державним боргом і макрофінансові ризики в економіці України // Фінанси України. - 2011. - 1. - с. 13-22
4. Лактіонова Л.О. та ін. Державна заборгованість України в умовах світової фінансової кризи // Економіка і регіон. - 2010. - 2. - с. 198-201
5. Офіційний сайт Держкомстату України [сайт <http://ukrstat.gov.ua>]

Ключові слова: зовнішнє фінансування, боргові зобов'язання, державний борг, методологія, економічне зростання.

Ключевые слова: внешнее финансирование, долговые обязательства, государственный долг, методология, экономический рост.

Keywords: external financing, methodology, debt, public debt, economic growth.

УДК 338.246.025.2 (045)

ДОРОЖНІ КАРТИ ЯК МЕТОД ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕГРАТИВНОГО РОЗВИТКУ АВІАБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Янчук М. Б., к.е.н., доцент, доцент кафедри «Фінанси, облік і аудит», Національний авіаційний університет, м. Київ.

Янчук М. Б. Дорожні карти як метод державного регулювання розвитку авіабудівних підприємств України.

Розглянуто, що актуальним є визначення та окреслення пріоритетних пропозицій та рекомендацій щодо процесу державного управління та регулювання інтегративним розвитком авіапромислових підприємств, який забезпечить подолання обмеженого обсягу власного інвестиційного ресурсу для формування і реалізації проривних проектів у відповідних сегментах авіабудування. Відмічено, що відсутність використання таких прогресивних методик стратегічного планування, як складання дорожніх карт, у поєднанні з програмно-цільовим методом гальмує забезпечення необхідних умов для ефективного розвитку авіапромислових підприємств. Визначено, що негативною особливістю цільових програмних документів розвитку галузі є те, що із них не представляється можливим визначити, які літаки і в якій кількості необхідно мати для задоволення потреб всередині країни; яку авіаційну продукцію можна запропонувати на закордонний ринок; відсутній прогноз технічного стану існуючого парку літаків на найближче майбутнє. Представлена логіка дорожнього картування умовного високотехнологічного проекту, а також запропоновано власний варіант дорожньої карти державного регулювання за ключовими напрямками прогностичної стратегії розвитку авіапромислової галузі, виходячи із попередньо здійсненого аналізу проблем стану авіабудівної галузі. Зроблені висновки, щодо врахування ключових моментів при реалізації програмних заходів розвитку авіабудівного комплексу України за умови використання методу дорожнього картування.

Yanchuk M. Road maps as method of state regulation of integrative development of aircraft construction enterprises of Ukraine.